

CHARLES SNODGRASS RYAN

Dr. Sinan KIYANÇ

Charles S. Ryan (Sir Charles Snodgrass Ryan) 20 Eylül 1853 tarihinde Avustralya'nın Victoria kentinin Longwood'a bağlı Killeen kasabasında dünyaya gelmiştir. İrlanda'dan Avustralya'ya göç etmiş bir ailenin çocuğu olan Ryan, Melbourne Üniversitesi'nde başladığı tıp eğitimini Edinburg Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Bir süre Avrupa'yı gezdikten sonra Times gazetesinde Osmanlı Devleti'nin askerî hekim aradığı ilanı üzerine İngiltere'deki Osmanlı Büyükelçiliği'ne başvurmuştur. Büyükelçilikteki mülakatın ardından İstanbul'a giden Ryan, 1876'nın ortasında Osmanlı-Sırp Savaşı'na katılmış ve Plevne Savunması'nda yer almıştır. Hekimlik hizmetinin yanı sıra sıcak çatışmalarda da yer almıştır. Bu çatışmalarda yaralandıktan sonra İstanbul'da bir süre tedavi görmüş ve Plevne'de geçirdiği günler, hayatında çok önemli bir kısmı oluşturduğundan "*Plevne*" ismini takma ad olarak kullanmıştır.

İstanbul'da tedavisi tamamlandıktan sonra Osmanlı-Rus Savaşı'nda görev almak üzere Erzurum'a gitmiştir. Osmanlı-Rus Savaşı'nın tüm gerçekliğine tanık olan Ryan, burada sadece düşmanla değil hastalıklara karşı da mücadele edildiğini anılarında belirtmiştir. Bu hastalıklardan nasibini almış ve tifüs hastalığına yakalanmıştır. İyileştikten kısa bir süre sonra Ruslara esir düşen Ryan, savaşın bitmesiyle doğduğu topraklara, Avustralya'ya dönmüştür. Savaşta göstermiş olduğu başarılarından ötürü Osmanlı Harp Madalyası'nın yanı sıra Osmanî Nişanı ve Mecidiye Nişanı'na layık görülmüştür. Avustralya'ya döner dönmez Osmanlı Devleti anılarını kaleme almış ve "*Under the Red Crescent*" ismiyle yayınlamıştır. Osmanlı Devleti hakkında Avustralya'da yayınlanan ilk eserlerden birisi olması nedeniyle büyük ilgi ile karşılanan eser Almancaya da çevrilmiştir. Yayımlandığından ancak yıllar sonra "*Plevne'de Bir Avustralyalı*" ismiyle Türkçeye kazandırılmıştır.

Avustralya'ya döndükten sonra Melbourne Hastanesi'nde çalışan Charles S. Ryan, Osmanlı

Devleti ile ilişkisini koparmamıştır. Osmanlı Devleti'nden Avustralya'ya yapılan göçler, burada bir temsilci ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Osmanlı Devleti bu ihtiyacını Ryan ile karşılamıştır. Osmanlı Devleti'nin Melbourne Fahri Konsolosluğu görevi sırasında Osmanlı göçmenleri tarafından da saygı duyulan bir isim olmuştur. Melbourne Fahri Konsolosluğu'nun açılması ile bu ülkeye göç eden Osmanlı göçmenleri, ülke genelinde örgütlenmeye başlamışlardır. İkinci Meşrutiyet ile örgütlenme hızla artmış ve Avustralya genelinde Osmanlı Cemiyetleri'nin görülmesine neden olmuştur. Avustralya kamuoyunda geniş yer tutan bu cemiyetler, Osmanlı kültürünün bu ülkede tanıtılmasına büyük katkı sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'na kadar faaliyet gösteren bu cemiyetler, Avustralya yönetimi ile de yakın ilişki kurmuştur. Bu süreçte aktif rol üstlenen ve yapılan etkinliklerde Osmanlı madalya ve nişanlarıyla süslü Osmanlı üniforması ile dikkat çeken Ryan, II. Meşrutiyet'in yıl dönümü nedeniyle yapılan etkinliklerde giymiş olduğu üniformalı fotoğrafları Avustralya basınında geniş yer tutmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ve Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye savaş ilan etmesi, Avustralya'da havayı değiştirmiştir. Osmanlı Cemiyetleri faaliyetlerini sonlandırırken İngiltere bünyesinde Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmak için Avustralya'dan onlarca genç askere katılmıştır. Charles S. Ryan da bu kez yıllardır temsilciliğini yaptığı ve sıkı bir şekilde savunucusu olduğu Türklere karşı savaşmak için Anzak ordusuna yer almıştır. Ryan, Tümen Baştabibi olarak savaşta görev almıştır. Onu Anzak subaylarından ayıran özellik, göğsünde taşıdığı Osmanlı madalya ve nişanlarıydı. Ryan tepkilere rağmen savaş sürecinde Osmanlı madalya ve nişanlarını taşımıştır. Hekimliğinin yanı sıra Ryan'ın Gelibolu'da çektiği fotoğraflar Çanakkale Savaşları açısından son derece önemli görsel kaynaklar arasında yer almaktadır.

Haziran 1915'te yakalandığı tifo nedeniyle önce Mısır'a oradan da İngiltere'ye giden Charles S. Ryan, burada danışman olarak görev almıştır. 1917 yılında Avustralya Silahlı Kuvvetleri'ne fahri genel cerrah olarak atanmıştır. Mayıs 1919'da tümgeneral rütbesi ve birçok madalya ile Avustralya'ya dönmüştür. Avustralya'ya dönmesine rağmen Ana-

dolu'daki gelişmeleri yakından takip etmiştir. Bunun bir göstergesi olarak 8 Ağustos 1923 tarihinde Melbourne'den Mustafa Kemal Atatürk'e gönderdiği mektupta başarılarından ötürü teşekkür etmiş ve eski bir Türk dostu olarak onun bir fotoğrafını istemişti.

“Ekselans,

Türkiye'nin eski ve içten bir dostu olarak bu birkaç satırı yazmaya ve Türkiye'nin yeniden diriltilmesinde ve memnuniyet verici barışın yapılmasında payınız dolayısıyla size yürekten tebriklerimi sunmaya kalkıştım. Sizin etkinliğiniz ve askerliğinizin muhteşem yiğitliği olmasaydı Türkiye acınacak durumda olurdu. Şimdi Türkiye'nin dünya ülkeleri arasında eski onurlu yerini almak için emin bir yolda bulunduğu inaniyorum. Benim Türkiye ile bağlarım çok eskidir. 1876 yılında, 21 yaşında genç bir doktor olarak Türk ordusuna katıldım. Osmanlı-Sırp Savaşında Abdülkerim Paşa'nın kumandası altındaydım. Daha sonra Plevne kuşatması sırasında ölümsüz Gazi Osman Paşa'nın kumandası altında bulundum, bu savaşta ağır yaralandım, ama Şevket Paşa yolu açınca 5000 yaralıyla birlikte Plevne dışına çıkabildim. İstanbul'a gittim, yaram iyileşince Erzurum'a gönderildim ve orada Gazi (Ahmet) Muhtar Paşa'nın kumandasında, o ayrılınca Kürt İsmail Paşa'nın kumandası altında görev yaptım. Kuşatmadan sonra Rusların eline düştüm ve savaş bitince de doğduğum yer olan Avustralya'ya döndüm. Gelen Savaşa kadar burada 35 yıl Türkiye (Fahri) Başkonsolosluğu yaptım ve 15 yıl önce de ikinci rütbeden Mecidiye nişanı aldım. Dostum Audrey Herbert ile birlikte burada ateşli bir Türk dostu idim. Eski Türk dostlarımdan hepsi öldü. Herhalde ben Plevne'den ve Aleksinatz savaşından sağ kalan birkaç kişiden biri olsam gerek. Ordunuz kurmayından Dama İsmail Hakkı Bey büyük dostumdur. Bana bir fotoğrafınızı lütfederseniz, ben de karşılık verebilirim, bu benim için büyük bir kişisel onur kaynağı olur. “Kızılay Hizmetinde” başlığıyla yıllar önce bir kitap yazdım. Almanca ve İngilizce yayınlandı. Çok satış yapmış olan bu kitabımda Türk askerinin güzel karakterini ve savaşkanlık özelliklerini sergiledim. Türki-

ye'nin durumu gündün güne daha da iyileştirme uğrunda görevinizde size büyük başarılar dileyerek ve yürekten övgülerimle.

*Samimi hayranınız
(İmza) Charles S. Ryan”*

Charles S. Ryan, 20 Eylül 1926 tarihinde Avrupa seyahati dönüşünde, gemide geçirdiği kalp krizi nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Charles S. Ryan'ın kızı Maie Casey, onun Türkiye'de tanınmasında önemli rol oynamıştır. Damadı Richard Casey, Britanya Kabinesi'nin üyesi olarak Ortadoğu görevi sırasında Kahire'de Ahmet Emin Yalman ile karşılaşmış ve ona Charles S. Ryan'ın Türkiye ile ilişkisini anlatmıştır. Türkiye ile Avustralya ilişkilerinin başlamasıyla bu ülkeye giden büyükelçileri ziyaret eden Maie Casey, onlara İstanbul'da geçen çocukluğunu ve sonrasında babasının sıkı bir Türk dostu olduğunu sık sık ifade etmiştir. Türkiye'nin ilk Avustralya Büyükelçisi olan Baha Vefa Karatay, o dönemin Avustralya Genel Valisi olan Richard Casey ve Maie Casey ile tanışmışlardı. Kendisi de Çanakkale Savaşları'nda Anzak ordusunda yer alan Vali Casey, “Ryan'ın Gelibolu'ya çıkarmanın öncesi, son akşam yemeğinde göğsündeki Osmanlı maddiyası yemekteki Anzak subayları tarafından fark edilince madalyayı Osmanlı ordusundaki görevi nedeniyle aldığı ve burada olmasının Türklere yönelik bir düşmanlıktan değil sadece askerlik vazifesinden olduğunu” ifade ettiğini belirtmişti. Büyükelçi Karatay ile kurulan dostluk, sonraki Türk büyükelçilerle de devam etmişti. Büyükelçi Karatay'ın yerine atanan Mehmet Baydur görev süresi boyunca Charles S. Ryan'ın Osmanlı ordusundaki görevi ve Türk dostluğu üzerinden Casey ailesi ile yakın dostluk kurmuştu. Büyükelçi Mehmet Baydur'un eşi Melahat Baydur anılarında bu dostluğun Avustralya'ya kısa sürede alışmalarında en büyük etken olduğunu ifade etmektedir. Büyükelçi Seyfullah Esin, Hindistan Büyükelçiliği sırasında Maie Casey ile tanışmış ve ondan Charles S. Ryan'ın Türkiye anılarını dinlemiş, Türk dostluğunu öğrenmişti. Bu dostluklar sayesinde Charles S. Ryan Türkiye'de tanınmış, eseri Türkçeye çevrilmiştir.

Kaynakça

- Baydur, Melahat. *Bir Sefirenin Anıları*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1998.
- Çağlar, Günay. “Ryan ve Türkiye Sevgisi”. *Atatürk Dergisi*, C.3, S.1, 2000.
- Forster, Frank M. C.. “Sir Charles Snodgrass (Charlie) Ryan (1853-1926)”. *Australian Dictionary of Biography*, Volume 11, 1988, <https://adb.anu.edu.au/biography/ryan-sir-charles-snodgrass-charlie-8311>.
- Karatay, Baha Vefa. *Mehmetçik ve Anzaklar*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1987.
- Plevne Hatıraları İbrahim Edhem*, Haz. Seyfullah Esin. İstanbul: Kervan Kitapçılık, 1979.
- Ryan, Charles Snodgrass. *Plevne’de Bir Avustralyalı*. Çev. Ali Rıza Seyfioğlu, İstanbul: Türk İş Bankası Yayınları, 2005.
- Ryan, Charles Snodgrass. *Under the Red Crescent: Adventures of an English Surgeon with the Turkish Army at Plevna and Erzeroum from 1877 to 1878*. New York: Charles Scribner’s Sons, 1897.
- Şimşir, Bilal Niyazi. *Çanakkale Savaşları Bağlamında Avustralya’da Atatürk ve Türk Toplumunu*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2018.
- Yalman, Ahmet Emin. *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1922-1971)*. C.2, İstanbul: Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., 1997.

Atıf

Kıyanç, Sinan. “Charles Snodgrass Ryan”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul: Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), 2023.

Sinan Kıyanç, “Charles Snodgrass Ryan”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), İstanbul 2023.